

impendant pro mundo et corpore: ideoque quam sit opprobriosorum, quod si non majorem, saltem æqualem fervorem impendant pro anima. Hinc sequentes versus:

*Vox, benefacta Dei; Christus; revelandaque cœli
Gloria; quæ mundo, quæ carni munia præstas.*

61. Quomodo (quæres) se gerere debet Confessarius cum tepido?
— Videat imprimis Confessarius in quo acediæ gradu penitens sit. Si non adeo sit progressus, eidem jubeat, ut omnia resumat pietatis officia neglecta, ad mentem ipsi revocans jacturam gratiæ, ejus premium et pericula teporis: neque omittat memorare terribiles Dei minas: *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.* — Si vero sit in tempore valde progressus, curet eum excitare ad exercitia spiritualia convenienti modo peragenda, etiam domi, si nequeat alio se conferre; veritatum enim æternarum consideratio salutariter terrendo ferventes nos facit.

Si in profundum jam venerit, caveat, ne de emendatione desperet; sed spem erigat, ac primo omni charitate utatur ostendens penitenti emendationem redundaturam in maximam Dei gloriam. Quod si videat his argumentis se parum proficere, ad terrorem deflectat exponendo gravissimis verbis teporis pericula, mortem tepidi valde periculosam et similia¹.

¹ V. Scaramelli, *Direttorio ascetico*, tract. I, n. 82, etc. — Staph, § 655, § 253, hæc notat pro praxi: *Attamen hæc circa divinum cultum tepidas confundit non debet cum spirituali sensuum ariditate, nam vera devotione non in affectione sensuum, sed in affectu animi consistit; et særissime accedit, ut animæ præ reliquis piaë multo tempore omni sensu destituantur et quasi exarescant. Tales ergo frustra sibi de vitio ac pœnis tepiditatis timent; atque per confessarium suaviter erigi debent, ut viam cœptam impigne prosequantur.*

DISPUTATIO TERTIA DE CENSURIS

CAPUT PRIMUM.

DE CENSURÆ NOMINE, NATURA, DIVISIONE AC CONDITIONIBUS

62. Q. 1. Quid est censura?

R. Censuræ nomen a latinis repetendum est penes quos vigebat *Censoris* officium; et ejus pars erat præcipua, ut delinquentium mores corrigeret atque notaret; nota ista dicebatur *censura*. Hoc vocabulo Scriptores Ecclesiastici multis abhinc sæculis uti sunt ad pœnam illam significantam, qua Ecclesia filios suos quorundam criminum reos corrigeret nititur. Et hoc sensu Censura definitur; *Pœna spiritualis et medicinalis auctoritate Ecclesiæ inflictæ in foro externo, per quam homini baptizato, delinquenti, et contumaci tollitur usus quorundam bonorum primario spirituallum.*

Dicitur 1. *Pœna*, nam censura supponit præcedentem culpam. Additur: *spiritualis* tamen; tum quia fertur a potestate spirituali; tum quia in spiritualem Christianorum utilitatem ordinatur: tum quia ligat in cœlo et animas obligat, uti constat ex Bulla *Auctorem fidei*, qua contraria doctrina sub n. 46 damnatur uti *falsa, perniciosa, in articulo 23º Lutheri damnata, ad minus erronea.* — Additur etiam: *medicinalis*; quia illa est Ecclesiæ mens in censuris ferendis, ut Christianus a peccato suo resurgat: atque ad bonam, uti aiunt, *vitæ frugem* sese convertat¹.

2. *Auctoritate Ecclesiæ* *inflicta*; sic indicatur necessarium

¹ Aliquando tamen censurantur etiam illi, de quibus correptio desperatur, scilicet ad terrorem aliorum.

esse actum aliquem ex parte Ecclesiasticae potestatis, ut censura inferatur. — Additur: *in foro externo*; licet enim censura liget homines etiam in foro interno, a nemine tamen inferri potest, nisi in foro externo, et ab iis, qui externam in Ecclesia jurisdictionem exercent.

5. *Per quam homini baptizato*; quia Ecclesia nullam a Christo accepit jurisdictionem in judæos, gentiles et turcas; *Quid enim mihi*, ait Apostolus, *de iis qui foris sunt. judicare?* — Item *delinquenti et contumaci*; cum enim censura sit poena, non alios, quam delinquentes afficere debet. Cum vero sit medicinalis, debet in contumaces inferri, in illos videlicet, qui monita aspernantur, atque in peccato malunt obstinate vitam suam peragere.

4. *Tollitur usus bonorum*; est enim de ratione censuræ non bona ipsa, sed ipsorum usum tantummodo auferre. Sic censura suspensionis a beneficio privat Clericum redditibus Beneficii, non ipso Beneficio. Additur: *Quorundam bonorum*. Quod ut intelligatur, sciendum tria esse genera bonorum in Ecclesia: alia procedunt *a capite*, ut merita Christi, gratia, fides, spes, charitas; alia procedunt *a corpore*, ut Sacra menta, sacrificia, communia suffragia; alia vero procedunt *a membris*, ut sunt preces ac bona opera singulorum fidelium. Jam vero censura non tollit usum bonorum prioris generis, cum ab Ecclesia non dependeant; item perse neque tertii generis, neque enim vult Ecclesia privatorum preces impedire: sed tantum bonorum secundi generis, aliquando in toto, aliquando vero tantum in parte.

5. *Primario spiritualium*; hæc enim poena, utpote spiritualis, si quandoque privat fructibus beneficiorum et communione fidelium etiam in civilibus, id non est nisi secundarie et indirecte, in ordine videlicet ad bona spiritualia.

63. Q. 2. *Quomodo censura dividitur?*

R. Tripliciter præsertim dividitur: 1. *ratione formæ*, qua fertur, in censuram a jure et in censuram ab homine; 2. *ratione ministri*, ad quem pertinet absolvendi facultas, in re-

⁴ I Cor. v. — Ferraris. *Bibliotheca*, v^{ta} Censura, Poena. — Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 1.

servatam et non reservatam; 3. *ratione actus*, quo fertur, in censuram latæ sententiæ et ferendæ.

1. *Censura a jure* dicitur ea, quæ fertur per canones et per statuta Ecclesiastica. Hæc, ut plurimum, generalis est et perpetua: *generalis*, quia omnes subditos delinquentes et contumaces complectitur; *perpetua*, quia durat quamdiu durat lex ipsa. — *Censura vero ab homine* dicitur ea, quæ fertur a legitimo superiore per modum mandati aut edicti aut præcepti; vel per modum sententiæ judicariæ, aut in determinatas personas. Et est vel *generalis*, si generaliter et indeterminate feratur, v. g. in Clericos omnes; vel *particularis*, si feratur in personam particularem. Censura ab homine cessat morte vel renuntiatione superioris a quo illata (si tamen nondum sit contracta; nam si jam contracta non tollitur nisi per absolutionem superioris aut successoris superioris, a quo illata): et ideo dicitur etiam transitoria. Sic censuræ, quæ ab Episcopo feruntur in Synodo, cum sint a jure, perdurant etiam post ejus mortem; aliæ vero si quæ forte ab eo extra Synodum illatae fuerint, cum sint ab homine, cessant¹, adveniente morte illius aut renuntiatione; cum enim non sustineantur, nisi ab homine, homine deficiente, et illæ deficere debent, nisi jam incurseæ.

2. *Censura reservata* est, cuius absolutionem sibi Superior reservavit; *non reservata*, cuius absolutio aliis ministris relicta est.

3. *Censura latæ sententiæ* est, quando lex vel Superior statuit eam incurrendam ipso facto, quo quis legem violaverit², v. g. hominem interficerit. *Sententiæ ferendæ* est, cum lex vel Superior statuit, eam non esse incurrendam

¹ Excipe nisi Episcopus clare significet eas habendas esse ut perpetuas. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 6.

² Sunt falsi nominis Canonistæ, qui licet non audeant damnare hanc speciem censurarum, docent tamen, eam non fuisse in usu prioribus decem Ecclesiæ seculis. Id Benedictus XIV (*De Syn. Diæc.*, l. X, c. 1) erudit ostendit historica veritati contrarium: imo excommunicatio severissima olim lata erat in idolatras, homicidas, adulteros, relapsos etsi occulæ, et in Clericos grave facinus occulæ admittentes. — V. Item propositio 47 damnata in celebri Bulla *Auctorem fidei*.

ipso facto, quo crimen patratur; sed quando per judicis sententiam ea infligenda declaratur.

Erit generatim censura *latæ sententiæ* si verba quibus infertur, excludant alterius cujuscumque actionem, seu ministerium. Ac 1. si adsint hæc vocabula: *Ipsò facto, ipso jure, eo ipso, ex tunc, illico, protinus, sine alia sententia et similia*; 2. si verba sint temporis vel præteriti vel præsentis, v. g. *excommunicavimus, excommunico*; 3. si verba sint modi imperativi, v. g. *incidat in excommunicationem, maneat suspensus, interdictus*; 4. si in censura contra hæresim dicitur: *excommunicatus sit, anathema sit*: ut apud omnes in confessio est. At si hæc eadem verba adhiberentur contra aliud crimen, sentiunt Layman et Sanchez non continere censuram latæ sententiæ, cum non ita sint clara, ac determinata; illud enim *sit* sine alio addito sumitur etiam pro verbo futuri temporis. Attamen æque probabiliter id negant Tournely et Suarez; cum aliter se habeat usus¹ (E).

Erit vero censura *sententiæ ferendæ*: 1. si verba, quibus infertur, includant alterius actionem et ministerium, v. g. *excommunicetur per Episcopum*; 2. si verba illa sint comminatoria tantum, v. g. *præcipimus sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis* (excipe, nisi aliud ex adjunctis colligatur); 3. si verba tempus exprimant futurum, v. g. *excommunicabitur, excommunicatus erit*.

Si omnibus rite perpensis, adhuc sit dubium, utrum censura habeatur latæ sententiæ an ferendæ, habenda erit uti ferendæ, quia in dubiis circa pœnas interpretatio benigna est præferenda. Ita Continuator Tournely, Concina, Filliarius, Sanchez, etc.

64. Q. 3. Quænam conditiones requiruntur ad censuram?

R. Aliæ requiruntur ex parte illius, qui censuram infert. Aliæ ex parte illius, in quem infertur. Aliæ ex parte materiæ, ob quam fertur. Aliæ demum ex parte modi, qui servandus est in ea ferenda.

¹ *Anathema*, si penultimam vocalem longam facias, rem designat in alto collocatam: et a Græcis adhibebatur ad sacra donaria ac vota designanda, quæ in alto collocabantur; est a græco *an*δη of novo, et *tithēmi*, collocare. Si brevem, separationem indicat, ut in usu est in decretis fidei.

CAPUT SECUNDUM

DE IIS QUI CENSURAS INFERRE POSSUNT

65. Q. 1. An Ecclesia gaudeat potestate ferendi censuras?

R. Affirmative: Ecclesia gaudet potestate ferendi censuras. Probatur 1. *ex scripturis*: Christus Ecclesiæ suæ tradidit potestatem proprio et sinu ejiciendi filios delinquentes et contumaces iis verbis: *Si autem Ecclesiam non audiverit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis: quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in Cœlo*. Atqui hæc potestas in se et ratione substantiæ nihil est aliud, quam potestas ipsa inferendi censuras.

2. *Ex Patribus*: sufficiat pro omnibus D. Augustinus, qui ait: *Nisi essent quædam ita gravia, ut etiam excommunicatione plectenda sint, non diceret Apostolus: jam judicavi... congregatis vobis et meo spiritu... tradere hujusmodi Satanæ*².

3. *Ex Conciliis*: sit Tridentinum, quod hanc supponens in Ecclesia potestatem dicit illam esse *nervum Ecclesiasticæ disciplinæ ad continentos in officio populos valde salutarem, et spiritualem gladium*³.

4. *Ex universali et perpetua Ecclesiæ praxi*; ab ætate Apostolorum ad nostra usque tempora semper viguit in Ecclesia usus ferendi censuras. Sic Paulus Satanæ tradidit incestuum Corinthium, Himenæum et Alexandrum blasphemos⁴. Ejus porro vestigiis inhærentes sequentibus sæculis eadem

¹ Matth. xviii. Est de fide propositio definita tum in Concilio Constantiens contra Wiclephistas et Hussitas, qui *excommunicationem Papæ vel cuiuscumque prælati dicebant non timendam*; tum Bulla Leonis contra Lutherum siebat *excommunicationes esse tantum externas pœnas, nec privare homines communib[us] spiritualibus Ecclesiæ orationibus*. Et sub n. 90 damnata est hæc propositio Quesnelliana: *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores de consensu saltem præsumpto totius corporis*.

² De fide et oper., c. ii — ³ Sess. xxv, c. iii, de Ref.

⁴ 1 Cor. v, et I Tim. i.

potestate usi sunt pedetentim Pontifices et Ecclesiæ Prælati, uti ex historia constat¹.

5. Denique *ex ratione*. Quælibet enim bene ordinata hominum societas habet potestam arcendi e proprio sinu membra noxia; atqui Ecclesia est profecto societas bene ordinata; ergo hanc ipsam habet potestam. Habere autem eam non potest, nisi a Christo fundatore sapientissimo, et ideo ea dicenda est *juris divini* (F).

66. Q. 2. *Quid requiritur, ut quis possit valide ferre censuras?*

R. Ut quis possit valide ferre censuras, requiritur: — 1. ut sit masculus, baptizatus et prima saltem tonsura insignitus; qui enim non est in Ecclesia superior, non est capax ecclesiastice jurisdictionis; — 2. ut sit compos rationis, et libere agat; exercet enim actum liberum. Censura tamen lata metu gravi est valida; quia sufficienter voluntaria; — 3. ut habeat jurisdictionem expeditam quoad usum: alioquin frustra ageret, cum in exercitio ligatus sit; — 4. ut eam ferat in subjectos servando solemnitates essentiales: alioquin nulla esset censura, cum deficeret in substantialibus². — 5. ut eam non ferat in propria causa mere personali; quod in jure reputatur vindicta³: esset si prælatus censuraret aliquem, qui contra illum recurrit ad superiorem.

67. Q. 3. *Quinam ex Clericis censuras inferre possunt?*

R. Vel sermo est de potestate ordinaria, vel de potestate delegata.

¹ V. *Devoti Inst. Can.*, l. IV, ubi ad rem plura congerit eruditissimus Episcopus.

² V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 12. Non negamus aliquando in ferenda censura modum non fuisse servatum, qua de re conquerebatur S. Damiani; at hoc est vitium hominis, non rei; et semper censura timenda foret, quia nostrum non est superiorum actis obsistere, sed iis obtemperare. Ceterum, ad rem Tridentinum, sess. xxv, cap. iii de R.: *Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiastice disciplina et ad continentos in suo officio populos valde salutaris; sobrie tamen magna circumspectione exercendus est: cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari, et perniciem potius parere quam salutem.* — V. Mazzarelli, *Il buon uso della logica*, Opusc. Istoria Eccles., § 2: uso ed abuso delle censure.

³ Can. xxvii, c. xxiii, q. 4.

Si sermo est de potestate ordinaria, eam habent omnes, qui externam in Ecclesia jurisdictionem exercent: — 1. R. Pontifex independenter a cuiuscumque consensu. Unde merito lutherana illa Quesnelli propositio sub n. 90 a Clemente XI Bulla *Unigenitus* damnata fuit: *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu saltem præsumpto totius corporis;* — 2. Archiepiscopi in Diœcesibus propriis, et etiam in Suffraganeis tempore visitationis, et cum agitur de causa ad eorum tribunal per appellationem delata; cum tunc de jure ordinario in Suffraganeos jurisdictione polleant; — 3. Episcopi in Diœcesi sua, si electi et confirmati et possessionem adepti; quia tunc tantum (ex hodierna disciplina) habent jurisdictionem expeditam⁴. Item Cardinales in Ecclesia proprii tituli. Item Legati in territorio propriæ Legationis; — 4. Vicarii Episcoporum generales, ut recte dicunt Fagnanus, Suarez, Tourneley; unum enim cum Episcopis tribunal constituent; — 5. Generales, Provinciales et Superiores locales Religionum respectu subditorum. Item Congregationes Religionum, Concilia et Capitula provincialia; — 6. Capitulum cathedralis Ecclesiæ, Sede Episcopali vacante, primis octo diebus; dein Vicarii capitulares; — 7. omnes qui per communem errorem cum titulo præsumpto habent uti legitimi Superiores⁵.

68. Si sermo est de potestate delegata, ea est in iis quibus committitur ab habente ordinariam. Ubi notandum: 1. delegata potestas exiprat morte delegantis, nisi causa a delegato jam fuerit incepta, etiam per solam citationem; 2. delegatus non potest alterum subdelegare, nisi vel expressam habuerit licentiam a delegante; vel sit delegatus a Pontifice; vel ad universalitatem causarum⁶.

⁴ V. *De Legibus*, c. iv, a. 1. — Et *De Ordine*, append. de beneficiis, c. ii.

⁵ Quæ omnia in jure definita habentur, ut videre est penes S. Alphonsum nostrum, *Op. Mor.*, l. VII, nn. 9 et seq. Hæc censurandi potestas acquiri etiam potest: — 1. præscriptione, ad quam requiruntur 40 anni, si adsit titulus coloratus; sin autem tempus immemorabile ex cap. i et xv *de præscr.*; — 2. consuetudine ex cap. xiii, *de off. jud. ord.*; — 3. privilegio, ut constat ex cap. xxii, *de verb. sign.*

⁶ Ex cap. iii. *Si pro debilitate, et cap. xx Gratum, de offic. jud. deleg.*

69. Q. 4. An Parochi possint ferre censuras?

R. In praxi recepta ac tenenda sententia, contra Thomassinum, negat. Audiatur D. Thomas: *Quia per excommunicationem (id est per censuram; nomen enim excommunicationis primitus generatum sumebatur) homo a communione fidelium separatur; ideo excommunicatio ad forum exterius pertinet. Et illi solum possunt excommunicare, qui habent jurisdictionem in foro judiciali. Et propter hoc soli Episcopi propria auctoritate, et majores Prælati possunt excommunicare; non Presbyteri Parochiales¹:* quippe qui non habent, nisi administrationem ad rectum Parochiæ ordinem, cum potestate tantum cognoscendi causas hominis ad Deum.

Quod autem de Parochis dictum est, illud a fortiori de simplicibus Sacerdotibus ceterisque Clericis inferioribus erit affirmandum.

70. Q. 5. An sæculares valeant censuras inferre?

R. Certum est foeminas non posse censuras inferre, quia foeminæ jurisdictionis Ecclesiasticae sunt incapaces. Imo neque ipse Pontifex probabilius potest cum illis dispensare, ut docent Salmantenses, Sotus et D. Thomas contra Croix, Suarez et alios. Nam potestas hæc data est Apostolis et eorum successoribus, quibus nempe traditæ sunt claves Ecclesiæ. At potestas clavium nullo modo mulieribus tradi potest: *Mulier, ait S. Thomas, non potest habere aliquam jurisdictionem: quia non habet neque clavem ordinis neque clavem jurisdictionis².*

Quod vero pertinet ad viros sæculares, item pariter certum est, quod neque ipsi de potestate ordinaria valent censuras inferre; quia hæc potestas tantum residet in ipsis Ecclesiæ Superioribus. Communiter tamen docent Continuator Tournely et Salmantenses, posse Pontificem sæcularibus viris delegare hanc facultatem ex ea, qua prædictus est plenitudine potestatis: cum radicitus non habeantur incapaces, ut foeminæ.

71. Sed (dices) quid de prælatis hereticis, excommunicatis atque suspensis? Generatim isti valide non possunt censuras inferre; cum jurisdictionem non habeant expeditam quoad usum³. Diximus *generatim*; quia docent communiter eos, si non sint notorie tales, valide (etsi non licite) censuras inferre; cum Ecclesia ob bonum publicum eisdem adhuc usum jurisdictionis conservet. Imo Avila, Bonacina, Diana

¹ In 4, d. 48, q. 3, a. 5. — V. Gonzales, c. m, *de off. et potest. jud. deleg.* — Bouix, *De Paroco*, pars I^a, c. iv. — Benedictus XIV, *De Synodo*, l. V, c. iv. — Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 107.

² *Suppl.*, q. 19, a. 3. Unde si quando dicitur in jure abbatissas sibi subjectas ab officio vel beneficio suspendere posse, id intelligitur de simplici tantum interdicione. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, n. 12.

³ C. except. de except. — V. Pavone, *Spicilegio*, ecc., nn. 314 et seq.

docent supradictos, etsi notorios, adhuc valide censuras ferre, quia ex Constitutione Martini V, ut quis jurisdictione privetur, requiritur quod sit vel denuntiatus nominativi, vel publicus Clerici percussor, adeo ut sit vitandus (G).

CAPUT TERTIUM

DE CENSURA SUBJECTO ET MATERIA

72. Q. 1. Quodnam est subjectum censuræ?

R. Subjectum censuræ est *homo, viator, baptizatus, rationis capax, et subditus¹*; est enim censura actus jurisdictionis ad correctionem instituta voluntarie delinquentis. Hinc versus:

*Iste viator erit, sacro et Baptismate lotus,
Sitque sui compos, liganti subditus esto.*

Diximus *rationis capax*; ergo amentes, si ita perpetuo sunt, non possunt ligari: cum habeantur uti pueri, qui sicut sunt incapaces culpæ, ita et censuræ. Si vero non nisi ad tem-

¹ Item debet esse persona particularis ac determinata, si sit excommunicanda, ex c. *Romana, de sent. excomm.*, in 6. Ubi etiam notandum: — 1. jure sunt privilegiati Officiales Romanae Curiae, et Nuntii Apostolici (cap. i, *de priv.*, in 6), qui inde non possunt ab Episcopo loci censurari; — 2. etiam Reges ac Reginæ, eorumque filii, quamvis in spiritualibus subjiciantur Episcopis, non possunt censura ligari, nisi a R. Pontifice ex privilegio, quod eis hodie communiter tribuunt Doctores, ut dicunt Salmantenses cum S. Antonino aliisque. V. Liguori, *Homo Apost.*, tr. XIX, n. 4; *Op. Mor.*, l. VII, n. 17. Aliter omnino dicendum de regiis consiliariis, de populorum representatoribus, parlamentis, etc. His nullum privilegium; neque aliunde Episcopalibus potestas coercenda, nisi certa extens argumenta. Adde id Regibus datum esse non ideo præcise, quia leges ferunt; sed ob eorum, sacram, et excellentissimam dignitatem. Est certum. Item potest Episcopus contra aliquem e suo capitulo procedere quin Capitulum audiat; excipe nisi Capitulum sit exemptum, tunc enim ex Tridentino non potest Episcopus contra aliquem de Capitulo procedere, nisi cum duobus Canonici conjudicibus a Capitulo ipso electis, et habentibus unam vocem, dum Episcopus habet alteram. — V. Bouix, *De Capitulis*.

pus amentes sint, ligari utique possunt; quia habitualiter capaces sunt contumaciae, licet per accidens priventur ad tempus usu rationis. Hinc etiam ebrii et dormientes censuras incurront, si tempore quo erant rationis compotes, causam iisdem dederint.

73. Impuberis autem etsi dolii capaces, ob eorum tamen infirmitatem non ligantur censura¹, nisi lex expresse exprimat contrarium: uti exprimit, si fuerint ingressi Monialium Monasteria²; vel si Clericos graviter percusserint³.

74. Item nemo seipsum censura ligare potest; nemo enim sit sui subditus vi coactiva, sed tantum directiva. Unde Episcopi et Cardinales non ligantur censuris a se latis: qui item ex privilegio neque suspensione et interdicto latis a jure, nisi illorum mentio fiat specialis⁴.

75. Q. 2. Quænam est censuræ materia?

R. Censuræ materia est *culpa mortalis, propria, externa, in genere suo completa, contra legem Ecclesiasticam, et contumaciæ conjuncta*.

1. *Culpa*; nemo enim puniri debet, nisi peccaverit. Si quis autem esset innocens, sed ex probatis juste esset censura ligatus; etsi in conscientia obstrictus non remaneat, nec fiat irregularis ministrando in Sacris; in foro tamen externo se gerere debet uti censuratus, ad vitandum scandalum.

2. *Culpa mortalis*; poena debet esse culpæ proportionata: hinc si quid præcipiatur sub censura gravi et totali, sed omnibus inspectis sit leve, illud non obligat ad mortale, et censura non incurritur⁵.

¹ Hoc tamen currit, quando censura est generaliter lata vel a jure vel ab homine; censuram enim etiam impuberis incurrent, si ea lata sit per modum præcepti. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 14.

² Tridentinum, sess. II, c. v. — ³ C. *Pueris fin. de sent. excomm.*

⁴ C. *Quia periculosum de sent. exc.*, in 6.

⁵ Diximus 1. *sub censura gravi et totali*; quia fatentur culpam veniale sufficiere ad excommunicationem minorem (vel levem suspensionem aut leve interdictum), v. g., ad breve temporis spatium, et privantem aliquo tantum usu; — 2. *omnibus inspectis*, nam aliquando materia ex se levius potest fieri gravis ex adjunctis, uti scandali, periculi: quod dignoscitur, si prohibita sit sub censura latæ sententiæ, etc. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 30; et *Homo Apost.*, tract. XIX, n. 4.

3. *Culpa propria*; nam peccata (ideo et poena) suos auctores tenere debent. Si vero agatur de communitate, ea quidem ob patratum crimen per modum sententiæ potest interdici; imo suspendi ob bonum commune, licet non singuli deliquerint (quæ tamen suspensio quoad non delinquentes est potius dicenda inhabilitas, quam censura). At quoad excommunicationem, cum sit poena gravissima, quæ animam afficit, ut Episcopus valide in totam communitatem eam infligat per modum sententiæ, oportet ut singuli ex communitate deliquerint: imo debent singuli, qui sunt in culpa, nominatim excommunicari¹. Si tamen feratur per modum statuti aut præcepti, in quo scilicet aliquid præcipiatur sub excommunicatione, tunc omnes transgressores eam incurront, etsi ea lata sit in aliquem incertum ex communitate, v. g., in eum qui tale crimen patraverit.

4. *Externa*; censura enim est actus fori externi ad externam disciplinam pertinens. Neque Ecclesia de iis legem ferre potest, de quibus judicare non valet, uti sunt actus mere interni.

5. *In genere suo completa*, nisi aliud exprimatur. Ratio: odia restringenda sunt, favores ampliandi: quare censuram latam in homicidas non incurrit qui graviter aliquem percutit cum intentione etiam eum interficiendi, si homicidium non sequatur. Eadem de causa censuram non incurront homicidium mandantes et consulentes: nisi censura expresse iis imposita sit, et præcise ob mandatum vel consilium; nam delictum jam esset penitus consummatum, semel dato illo consilio, vel mandato².

6. *Contra legem Ecclesiasticam*; quia censura est poena Ecclesiæ constituta adversus eos, qui præcepta Ecclesiastica violaverint.

7. *Contumaciæ conjuncta*, ita ut adhuc post monitionem delinquatur; secus censura non esset poena medicinalis, sed mere vindicativa. Hinc non debet imponi ob peccata mere præterita in eos, qui ad meliorem frugem se receperunt, nisi

¹ C. *Romana de sent. exc.*, in 6. — V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, nn. 48 et 49.

² V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 38, ubi alia disputat.

agatur de suspensione et interdicto, quæ aliquando infliguntur per modum puræ poenæ¹.

76. *Quid (dices) in dubio circa materiæ gravitatem?* R. In tali dubio obligat præceptum Superioris hic et nunc censurantis; possidet enim ejus potestas, et judicium². Idem est, si dubium sit de justitia causæ, qua Superior movetur ad ferendam censuram: hinc cu[m] mandatur hujus censuræ executio, eam exequi tenetur; quia ad inferiorem non causæ cognitio, sed executio pertinet. Quod valet, licet privatum sciat talem esse innocentem; si tamen secundum allegata et probata innocens non sit³, ne scilicet ordo judicii pervertatur.

CAPUT QUARTUM

DE SOLEMNITATIBUS IN CENSURA FERENDA ET CAUSIS EXCUSANTIBUS

77. Q. 1. Quotupliciter ferri potest censura⁴?

R. Ferri solet censura: 1. per modum legis generalis: tales sunt omnes censuræ, quæ in jure Canonico ac Pontificum Bullis habentur: 2. per modum præcepti particularis ut si superior alicui minetur censuram, si tale opus agat: 3. per modum puræ poenæ, seu punitionis peculiaris, ut si v. g. Episcopus Titium sacerdotem hic et nunc suspendat a celebratione, volens ita eum punire ob admissam ebrietatem; 4. per modum sententiæ judicialis, ut si quis, v. g., furatus

¹ Ad contumaciam constituendam sufficit contemptus interpretativus auctoritatis Ecclesiastice aliquid sub poena præcipientis, qualem habere censetur qui scit quidem legis illius transgressioni adnexam esse censuram, sed eam nihilominus committit.

² Diximus hic et nunc consurantis personam quæ aliquod patravit; si enim jam sit lata censura in jure, et dubites num factum tuum illam attingat, ut si dubites an tua percussio in clericum sit gravis, non teneris te gerere ut censuratum: hoc est conforme doctrina D. Thomæ, qui Quodl. 4, a. 14, docet quod post determinationem judicis standum est ejus sententiæ, secus ante. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VI, n. 67 et seq.

³ C. *Pastoralis*, de offic. et pot. jud. deleg.

⁴ V. Benedictus XIV, *De Syn. Diœc.*, lib. X, c. 1, n. 7.

sit, et judex sententiam ipsi mandet, ut intra tot dies restituat, alias ipso facto incidat in excommunicationem.

78. Q. 2. An censuræ sit præmittenda monitio?

R. Generatim loquendo, censuræ monitio a judice vel ab alio ejus nomine est præmittenda; cum enim censura sit poena medicinalis, necessario supponit contumaciam; atqui nemo contumax dici potest, nisi fuerit de errore præmonitus. Quid enim est monitio nisi intimatio qua superior declarat eos qui legi seu sententiæ non paruerint, incursuros fore in censuram? Confirmatur ex illis Evangelii verbis: *Si autem Ecclesiam non audiverit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus⁵; ergo coercitio fieri debet in non audientes*, id est in contumaces. Sic etiam in ipso jure habetur².

Diximus generatim loquendo; nam si feratur censura per modum simplicis punitionis, ut evenit in suspensione et interdicto particulari, nulla requiritur monitio, cum tunc hæc habeat rationem puræ poenæ. Item est, si feratur per modum legis generalis vel præcepti particularis, nulla requiritur monitio; quia ipsa lex ac præceptum solemniter et aperte monet. — Monitio ergo proprie dicta seu canonica tunc requiritur, cum censura alicui vel aliquibus imponitur per modum sententiæ judicialis. Et quidem requiritur trina monitio vel saltem una pro tribus, modo hæc abbreviatio enuntietur, et tempus tribus monitionibus æquivalens concedatur, spatium nempe duorum dierum pro singula, ideoque dierum sex⁵. Hæc ad validitatem; ad licitatem requiritur etiam, ut censura scripto authentico feratur, adnotatis persona, censura, culpa et copia infra mensem censurando exhibita, si petat⁴. Neque ipsa ferri debet diebus feriatis, nisi contumacia sit admodum evidens.

¹ Matt. xviii. — ² C. *Statuimus de sent. excomm.*

⁵ Sufficit, v. g., si dicatur: *Mandamus ut intra sex dies restituat, alias excommunicatur ipso facto*; tune elapsis sex diebus sine restitutione, statim incurritur censura. Quod si periculum sit in mora, v. g. urgeret necessitas violentiam hic et nunc reprimendi, sufficeret una monitio, modo terminus designetur censuram incurriendi. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, nn. 52 et seq. ubi fuse.

⁴ C. *Cum medicinalis l. de sent. excomm.*, in 6; et c. final. de seriis.

79. Q. 5. Quænam causæ excusant a censura?

R. Solent adsignari: *Ignorantia, metus, impotentia, consensus illius in cuius favorem censura lata est, et appellatio legitime interposita.*

1. *Ignorantia invincibilis* tum juris, tum facti, tum pœnæ: *juris*, ut si scias a te percutiendum, v. g., esse Clericum, sed nescias hanc percussionem adnexam habere excommunicationem; *facti*, ut si scias hanc excommunicationem adesse, sed ignoras a te percutsum esse Clericum; *pœnæ*, ut si scias et percussionem Clerici ab Ecclesia prohiberi, et quem verberas esse Clericum, sed invincibiliter nescias percussorem Clerici censurari; nam semper deesset contumacia et censuræ contemptus; voluntas enim non fertur in ignoratum. Imo hoc currit, etiamsi ignorantia sit concormitans, ut si quis perculit Clericum ignorans esse Clericum, sed eo animo, ut adhuc percuteret, si sciret; nam ille licet censuram contemneret, si sciret, actu tamen dici non potest, quod contemnat, cum ipse actu eam ignoret. Si vero ignorantia sit graviter culpabilis seu crassa, *per se* non excusat a censura, ut merito ac communiter docent; quia hæc involvit summam negligentiam in veritate indaganda et grave peccatum, et jam satis Ecclesia contemnit: talis esset ignorantia illius Clerici qui spectaculis scenicis interesse præsumit fortiter dubitans, an id sit sub censura prohibitum, quin aliquam de dubio expurgando curam agat. *Diximus per se*; nam plerumque ignorantia crassa seu supina excusat, cum plerumque in ea infligenda dicatur: *Qui hoc fecerit scienter, consulto; vel qui præsumperit ausu temerario*¹, etc.

2. *Metus*: quæstio est de metu gravi respective ad personas: metus enim levus nulla habetur ratio. Porro generatim loquendo certum est, quod metus gravis excusat a censura quando res vetita est solummodo jure ecclesiastico; quia leges humanæ, etsi valeant in quibusdam rerum adjunctis, non tamen regulariter solent obligare cum gravi incommodo: hinc si quis, v. g., cogeretur gravi metu ad omittendam au-

¹ Ideo tunc ad hanc incurriendam expresse requiritur scientia. Utrum autem in hoc casu excusat etiam ignorantia affectata, negant communius: quia hæc includit dolum formalem et æquivalet scientiæ.

ditionem Missæ festo die, sicut esset immunis a culpa, ita etiam a censura, casu quo talis omissione sit sub censura. An vero metus gravis excusat etiam quando res vetita est ipso jure naturali, ut est homicidium, furtum, adhuc certum est excusare, si metus eo usque hominem perturbet, ut auferat liberum arbitrium; tunc enim aufert etiam peccati gravitatem. Si vero gravis metus adhuc relinquat voluntarium sufficiens ad lethale peccatum, ut ordinarie contingit, tunc utrum gravis metus a censura excusat, non consentiunt: alii cum Collet negant, tum quia Ecclesia plura lege naturali vetita prohibuit sub pœna censuræ, modo absoluto, nullaque adhibita restrictione; tum quia scopus illius in statuendo has censuras fuit, ut homines efficacius retraherentur ab his quæ sunt jure naturæ prohibita.

Verum nos dieimus cum Suarez, Salmanticensibus, Palao, Coninchio, Bonacina et aliis valde probabiliter, quod metus gravis regulariter loquendo excusat a censura, licet crimen super quod ipsa inficta est, sit vetitum lege divina; quia mens Ecclesiæ est illos solum censuris afficere qui animo contumaci leges canonicas transgrediuntur. At qui, non sua sponte, sed ex gravi metu violat legem naturalem censura ecclesiastica sancitam, non censetur contumax: hinc excommunicationem non incurruunt christiani a Turcis capti, præliantes ex metu mortis in bello contra christianos, etiam supposito quod sit contra jus naturæ, et adsit censura. Ad hanc resolutionem nos conductit ipsa censuræ ratio et natura. Excipe tamen juxta omnes: 1. si Ecclesia sub censura rem de se graviter periculosam præscriperit, ut si præscriberet dispensationem Sacramentorum morbo pestifero infectis: potest enim; 2. si res vetita sub censura cederet in animarum perniciem, ut si quis metu ductus sine jurisdictione sacramentaliter absolveret; 3. si res prohibita contingat in dedecus Ecclesiæ et in injuriam gravissimam, ut si quis coactus episcopum, vel cardinalem vulneraret; 4. si ageretur de tuendo bono communi religionis, ejus independentia, ac generali disciplina; vel de evitando actu qui censeretur abjuratio fidei, aut contemptus auctoritatis ecclesiasticæ; his enim in casibus certum est, Ecclesiam velle sub omni hypo-

thesi et sub præcepto et sub poena obligare in omnium sensu¹.

3. *Impotentia* sive physica sive moralis; quia *nemo potest ad impossibilia obligari*. Hinc qui non habet unde restituat, vel non possit sine gravi incommodo, non incurrit censuras latae in non restituentibus.

4. *Consensus illius, in cuius favorem censura lata est*. Casus esset si censura lata sit in debitorem, qui intra datum tempus debitum creditori non solvat; sed creditor ei prorogat tempus².

5. *Appellatio legitime interposita*; hæc enim devolvit causam ad Superiorem, et suspendit usum jurisdictionis in inferiore. Ut tamen appellatio sit legitima, requiritur: a. ut adsit causa sufficiens; nam appellationis remedium (dicente Innocentio III) *non est ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiae institutum*; b. ut fiat a judice inferiori ad Superiorum; neque enim quod majus est, coercetur a minori; c. ut fiat ante illatam censuram; etenim, re consummata, seu jam lata censura, nullus est amplius consilio locus. Sed censura obtinet, donec a superiore cui appallatum est, cassetur.

CAPUT QUINTUM

DE CENSURÆ CESSATIONE, SEU DE MODIS QUIBUS CENSURA DELETUR

80. Q. 1. *Quot modis censura deleri potest?*

R. Multipliciter: nempe abrogatione, revocatione, cassa-

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 46; *Homo Apost.*, tr. XIX, n. 8. Ceterum non est tam facilis inquisitio, quando res instituitur de casu aliquo particulari, num scilicet liceat eo in casu agere, non obstante ecclesiastica lege, quin culpa incurritur ac censura. Id pendet a variis locorum, temporum ac personarum circumstantiis, que veniunt mature pensandæ; quare sine consilio nihil est resolvendum. Plerunque etiam ad vitanda majora mala præstat dissimilare.

² V. Liguori, *Op. Mor.*, I. VII, n. 63.

tione, morte ferentis, morte censura irretiti, lapsu temporis et absolutione.

1. *Abrogatio* censuræ fit, cum lex nova, vel legitima consuetudo revocat legem veterem, a qua censura illata erat. — Abrogationis effectus non est, ut qui in censuram inciderit, statim incipiat ab eadem esse solutus (nam qui semel ligatus est, non liberatur sine obtenta absolutione); sed tantum ut si post legem abrogatam aliquid commiserit aduersus ipsam, non amplius censuram incurrat.

2. *Revocatio* contingit in censura, quando Superior, causa melius perspecta, latam censuram revocat.

3. *Cassatio* fit auctoritate Superioris in judicio appellacionis. In hoc differt a revocatione, quod revocatio locum habeat extra judicium appellationis; cassatio vero in eo tantummodo obtineat.

4. *Morte ferentis* cessat censura, si sit ab homine. Ponamus Prælatum sub censura alicui indixisse, ut se abstineret a certa re: si præcepto illo nondum violato, Prælatus moriatur vel etiam a jurisdictione suspendatur aut ad aliam Ecclesiæ transferatur, subditus qui post ejus mortem vel suspensionem aut translationem præceptum illud violat, nullam censuram incurreret.

5. *Morte censura irretiti*: intelligitur tamen de suspensione et excommunicatione minori; non vero de interdicto et excommunicatione majori, quæ durat in privatione sepulturæ, suffragiorum, etc.

6. *Lapsus temporis* censuram extinguit, si per modum poenæ ad tempus determinatum fuerit inficta. Idem dicitur de censura lata sub aliqua conditione, ut nempe tamdiu duret, quamdiu censuratus hoc vel illud egerit: conditione impleta, censura ex se cessat, uti patet.

7. *Absolutio*, quæ est relaxatio poenæ fermis ab Ecclesia præscriptis peracta. Hæc adeo necessaria est, ut etiam præstata satisfactione et secuta emendatione (nisi interveniant causæ mox dictæ), adhuc censura etiam coram Deo maneat, quoadusque absolutio sequatur: ab Alexandro VII diris devota hæc propositio: *Quoad forum conscientiæ, reo correpto ejusque contumacia cessante, cessant censuræ*.